Lietuvos nacionalinė
M.Mažvydo biblio...

DRAUGAS

LITHUANIAN WORLD-WIDE NEWS

ŠEŠTADIENIS – SATURDAY, LAPKRIČIO – NOVEMBER 16, 2019 • Vol. CX NR. 135 Kaina 2 dol.

PERIODICALS

NEWSPAPER - DO NOT DELAY - Date Mailed 11-15-2019

JAV Kongrese – filmo „Tarp pilkų debesų" peržiūra ir diskusija

Diskusija prieš filmą. Iš k.: J. Shimkus, M. Markevičius, M. Smith ir K. Altau. LR ambasados nuotr.

Lietuvos Respublikos ambasada JAV, bendradarbiaudama su JAV Kongreso nariu John Shimkus, Washingtone įsikūrusiu komunizmo aukų memorialiniu fondu ir Jungtiniu Baltijos Amerikos nacionaliniu komitetu, istoriniame JAV Kongreso Kapitolijaus pastate surengė filmo „Tarp pilkų debesų" peržiūrą ir diskusiją apie sovietų ir nacių režimų aukas Baltijos šalyse.

Lietuvos ambasadorius JAV ir Meksikai Rolandas Kriščiūnas, sveikindamas gausiai susirinkusius renginio svečius, tarp kurių buvo JAV Kongreso narių ir jų patarėjų, JAV administracijos ir nevyriausybinių organizacijų atstovai, diplomatų bei JAV Lietuvių Bendruomenės narių, pabrėžė, kad šio vakaro tikslas – atkreipti dėmesį ir išryškinti abiejų totalitarinių režimų – nacių ir sovietų – nuo kurių nukentėjo Baltijos šalys, įvykdytus nusikaltimus.

„Mums svarbu, kad Amerikos žmonės suprastų, ką Estijos, Latvijos ir Lietuvos žmonėms teko išgyventi Sibire ir patirti nacių bei sovietų okupacijos metais savo gimtosiose šalyse bei kodėl mes taip vertiname laisvę", – pažymėjo ambasadorius Rolandas Kriščiūnas.

– 2 psl.

ŠIAME NUMERYJE:

A. Bendoraičio legenda: šventasis ar nusikaltėlis? – 3 psl.

DRAUGAS FOUNDATION
DF
DRAUGO FONDAS

Draugo fondo suvažiavime – neblogos naujienos – 4 psl.

DRAUGAS
Mano laikraštis nuolatinis, patikimas, mus rišantis.

Iš Amerikos – į gimtąjį Anykščių kraštą

Į gimtinę grįžo ne tik prof. J. Meškausko biblioteka, bet ir jo palaikai

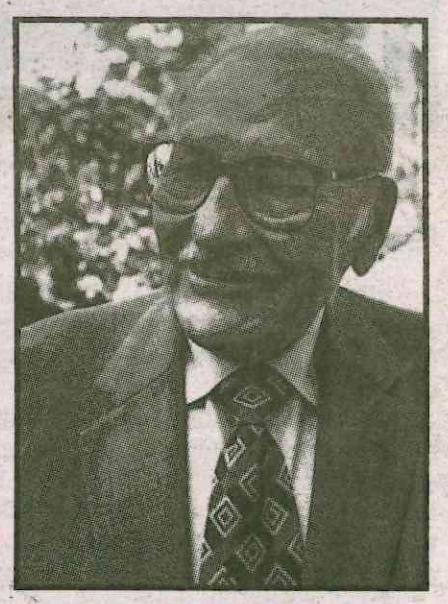

AUDRONĖ BEREZAUSKIENĖ

Anykščių rajono savivaldybės Liudvikos ir Stanislovo Didžiulių viešoji biblioteka gavo dovanų išeivio tautiečio, garsaus gydytojo, mokslininko, visuomenininko prof. dr. Juozo Meškausko asmeninę biblioteką, kuri iš Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) į Lietuvą atkeliavo 2017 m. spalio mėnesį. Knygų sugrįžimo istorija buvo tokia: 2015 metais profesoriaus dukra biochemijos mokslų daktarė, keramikė Marija Aldona Meškauskas (Meškauskaitė)-Gaižutienė, atvykusi iš JAV, apsilankė Anykščiuose, norėdama sužinoti, ar jos tėvelio gimtojo krašto žmonėms rūpi jo rankraščiai ir asmeninė biblioteka. Įsitikinusi, kad prof. J. Meškausko ilgai kauptos knygos ir asmeninis archyvas ras prieglobstį Anykščių viešojoje bibliotekoje, priėmė sprendimą – jo asmeninę biblioteką perduoti anykštėnams.

– 10 psl.

PRISIMINKITE DRAUGĄ SAVO TESTAMENTE
www.draugas.org/palikimai Tel. 773-585-9500

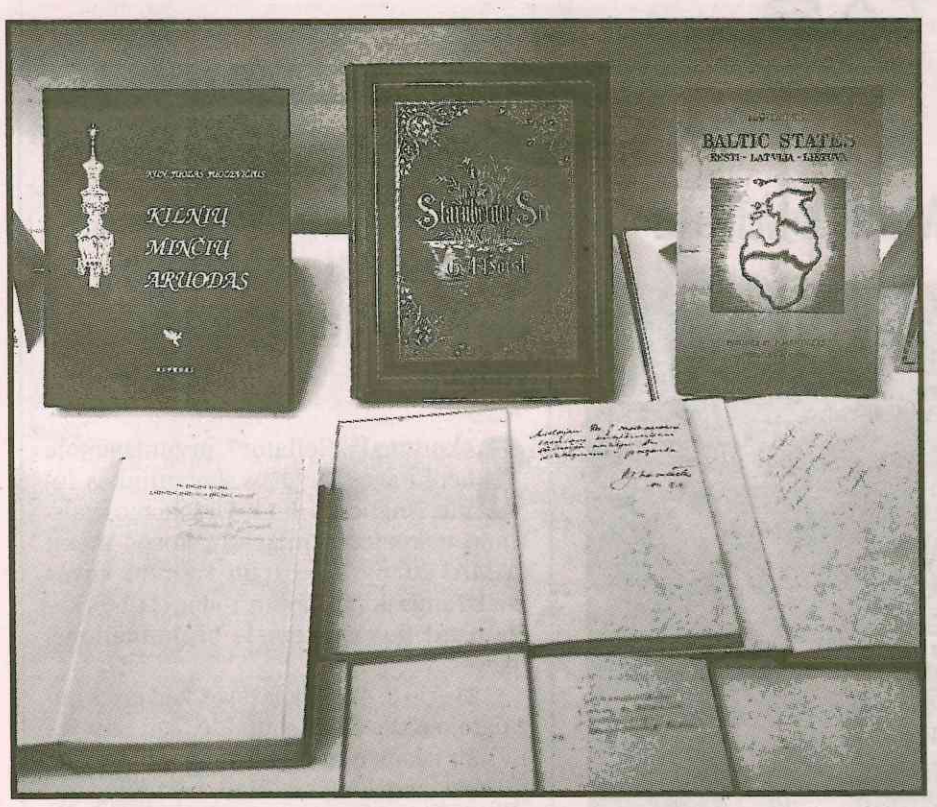

Anykščių rajono savivaldybės Liudvikos ir Stanislovo Didžiulių viešojoje bibliotekoje saugoma ir tyrinėjama prof. dr. J. Meškausko per ilgą gyvenimą sukaupta asmeninė biblioteka. Anykščių rajono savivaldybės Liudvikos ir Stanislovo Didžiulių viešosios bibliotekos nuotraukos

Iš Amerikos – į gimtąjį Anykščių kraštą

Atkelta iš 1 psl.

Anykščiais džiaugėsi visą gyvenimą

Pirmosios viešnagės metu bibliotekininkams profesoriaus dukra Marija įteikė su įrašais tris knygas: Čikagoje išleistą J. Meškausko knygą „Lietuvos medicinos istorija" (1987 m.), Vokietijoje išleistą profesoriaus leidinį „Elektrokardiografijos pagrindai" (1947 m.) ir JAV išleistą knygą „Manėm, kad greit grįšim" (2014 m.), kurioje spausdinami tautiečių prisiminimai apie pasitraukimą į Vakarus. Lietuvos medicinos istorijos knygoje profesoriaus dukra paliko įrašą: *Skiriu Anykščių viešajai bibliotekai Juozo Meškausko knygų. Anykštėno, kuris Anykščiais džiaugėsi visą gyvenimą.*

Praėjus dvejiems metams po M. Meškauskas viešnagės Lietuvoje, profesoriaus asmeninės bibliotekos knygos, periodiniai leidiniai ir dalis rankraščių (22 dėžės) iš JAV atkeliavo į Anykščius. 2018 metais Anykščių viešojoje bibliotekoje apsilankė J. Meškausko krikšto dukra prof. Viktorija Skrupskelytė. Ji perdavė anykštėnams likusius J. Meškausko asmeninės bibliotekos dokumentus: nuotraukas, kompaktinę plokštelę, kurioje iš šeimos nuotraukų archyvo 2010 metais sudėliota profesoriaus biografija – nuo J. Meškausko jaunystės iki paskutiniųjų metų Čikagoje. Taip pat bibliotekai buvo perduoti įvairūs su J. Meškausko gyvenimu ir veikla susiję dokumentai, išduoti tarpukario Lietuvoje, Vokietijoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose. Kartu su rankraščiais perduotas jo spaudas, rašiklis, vizitinės kortelės, asmens tapatybės dokumentai.

Retas atvejis, kada išeivijoje gyvenusių tautiečių asmeninė biblioteka neišblaškoma, o visa perduodama į vienas rankas. Prof. J. Meškausko asmeninė biblioteka – 669 knygos, 40 periodinių leidinių ir daugiau kaip 800 fiz. vnt. rankraščių dabar yra saugomi Anykščių viešosios bibliotekos Krašto dokumentų ir kraštotyros skyriuje.

Seniausia knyga išleista XIX amžiuje

Apžvelgiant prof. dr. J. Meškausko asmeninę biblioteką, nesunku pastebėti, kad ji pradėta kaupti Lietuvoje, nes nemažai leidinių yra išleistų iki 1940 metų Lietuvoje. Vėliau biblioteka buvo papildyta Vokietijoje karo ir pokariu metu išleistomis knygomis vokiečių kalba, kai J. Meškauskui teko ten gyventi ir dirbti. Daugiausia savo knygų profesorius sukaupė gyvendamas JAV.

Profesoriaus bibliotekoje – „Lietuvių enciklopedija" (Bostonas, 37 t.), serijos „Krikščionio gyvenimas" knygos (Čikaga, 20 t.), Steigiamojo Seimo darbai (Čikaga, 18 t.), Lietuvos istorijos knygos, paties J. Meškausko parengti ir išleisti moksliniai veikalai, politikos, medicinos bei religinio turinio knygos. Nemažai grožinės literatūros knygų yra su dovanojimo įrašais. Vieni įrašai liudija, kad knygas profesoriui dovanojo patys knygų autoriai, kitos dovanotos draugų asmeninių švenčių progomis, kelios knygos daktaro bendraminčių įteiktos su padėka už jo visuomeninę, krikščionišką veiklą. Profesoriui dovanotuose leidiniuose yra dėkingų pacientų įrašų. Iš kolekcijos išsiskiria šeimos narių jam dovanotos knygos arba leidiniai su įrašais jo artimiems žmonėms. Viena iš tokių knygų yra „Krikščionybė Lietuvoje", kurioje yra įrašas: „Vidai Gaižutytei – laimėjusiai I vietą Lietuvos žemėlapio piešimo konkurse. K. Donelaičio mokykla, 1987 m.". (V. Gaižutytė yra J. Meškausko dukters Marijos Aldonos Gaižutienės dukra).

Seniausia bibliotekos knyga yra B. A. Borsto „Der Starnberger See" („Štanbergo ežeras"), išleista 1876 metais vokiečių kalba Miunchene (Vokietija). Šią knygą profesoriui 1945 metų kovo 19 dieną padovanojo kunigas Stasys Valiušaitis. Knygoje yra įklijа su įrašu: *Mielam profesoriui dr. Juozui Meškauskui gražaus „Starnberger See" gyventojui prisiminti 1945 m. kovo mėn. 19 dieną, su Viltimi ir linkėjimais sekančiąją švęsti laisvoje tėvynėje – Lietuvoje. München, 1945. kovo 19 d. Kun. St. Valiušaitis.* Galima spėti, kad tai sveikinimas profesoriui vardo dienos proga (kovo 19 diena yra Juozo vardo diena).

Vertingi radiniai knygose – pastabos paraštėse ir laiškai

Profesoriaus bibliotekoje yra knygų išmargintų pastabomis, pabraukymais pieštuku ir įvairiomis spalvomis. Tai parodė bibliotekos savininko skaitymo būdą, gilų teksto suvokimą, norą akcentuoti tai, kas jam buvo svarbiausia. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto prof. dr. Arvydo Pacevičiaus teigimu, *įterpiant savo pastabas, komentarus ar atsiminimus, skaitymas tampa daug vertingesnis ir turiningesnis. Marginalijos rodo raštingumo lygį, jos teikia medžiagos kalbos, literatūros, mokslo istorijai.*

J. Meškausko knygose yra palikta nemažai įvairių radinių. Tai daugiausia laiškai, sveikinimai, straipsnių iškarpos iš laikraščių, įvairių pranešimų tekstai, gauti oficialūs dokumentai, reklaminiai lankstinukai. Didžioji dalis radinių yra knygų serijos „Krikščionis Gyvenime" leidiniuose. Antano Rubšio (1923–2002) knygoje „Raktas į senąjį testamentą" antroje dalyje kartu su knygų užsakymo lapeliu, voku, minėtos serijos leidinių sąrašu yra 1984 m. vasario 2 d. kunigo Vytauto Balčiūno (1910–2003) laiškas, kuriame jis aiškina susidariusią serijos „Krikščionis gyvenime" knygų leidimo, tvarkymo ir platinimo situaciją. Iš laiško sužinome, kad iš administratoriaus pareigų pasitraukė Juozas Vembrė (1909–1989). Laiško adresatas apgailestauja, kad knygų leidimas remiasi nelabai dideliu skaičiumi prenumeratorių, prenumeratorių rėmėjų, garbės prenumeratorių ir mecenatų. Tokių yra tik nuo penkių iki šešių šimtų. Trečioje knygos „Raktas į senąjį testamentą" dalyje su knygų sąrašais ir užsakymo lapeliais yra įdėtas kunigo V. Balčiūno laiškas, kuriame jis džiaugiasi naujuoju administratoriumi kunigu Jonu Krivicku (1914–1987) ir trumpai pateikia jo gyvenimo ir veiklos duomenis, nurodo administratoriaus adresą ir telefoną. Radiniai knygose ne tik patvirtino serijos „Krikščionis gyvenime" leidinių prenumeravimo faktą, bet ir suteikė nemažai informacijos apie bibliotekos savininką, atskleidė jo bendravimą su kitais lietuviais, leido patikslinti išeivijoje gyvenusio kun. J. Krivicko gyvenimo įvykių datas ir veiklos faktus, bei kitų tautiečių biografijas. Mykolo Krupavičiaus (1885–1970) knygoje „Atsiminimai" (1972), 140 puslapyje paliktas M. Krupavičiaus 1949 m. sausio 20 d. rašyto kunigui Juozui Vaškui (1910–1992) laiško nuorašas. Laiške M. Krupavičius kreipiasi į kun. J. Vašką, prašydamas pagalbos, sprendžiant laibai svarbius Pasaulio Lietuvių Bendruomenės (PLB) kūrimo klausimus. J. Meškauskui taip pat labai rūpėjo PLB ir apskritai lietuvių rei-

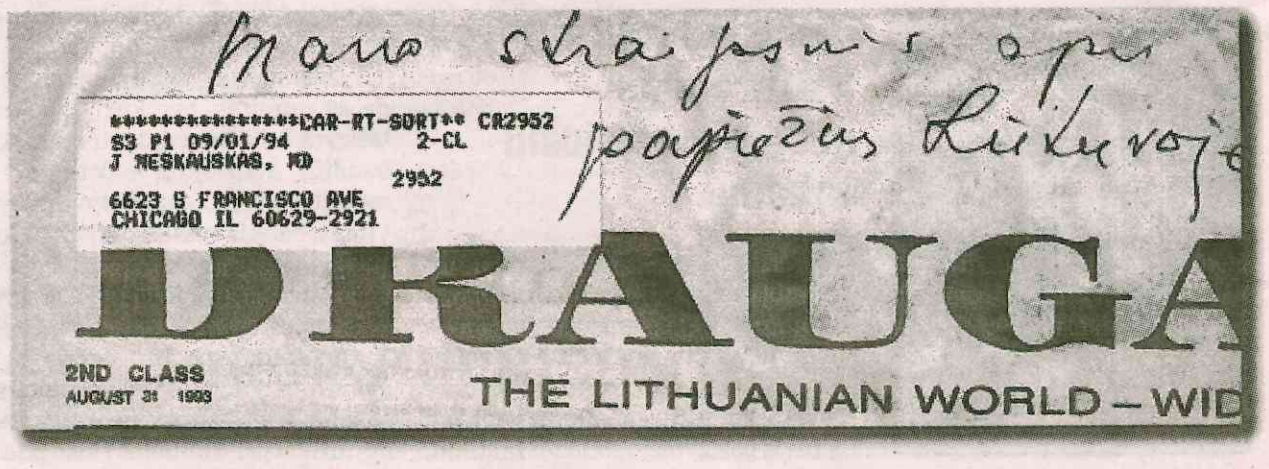

„Drauge" buvo išspausdintas ne vienas J. Meškausko straipsnis.

kalai. Ta tema jis nemažai rašė spaudoje. Minėtame laiške jis pasibraukė raudonu rašikliu, kas jam ypatingai atrodė svarbu.

Periodikoje – profesoriaus aktualios mintys

Kartu su knygomis į Anykščius atkeliavo profesoriaus išsaugoti periodiniai leidiniai: žurnalai „Medicina", laikraščiai „Draugas", kuriuose skelbti daktaro straipsniai apie jį. Beveik visuose laikraščių numeriuose pažymėta, apie ką jis juose rašė. Prof. J. Meškauskas rašė įvairiomis temomis: jam rūpėjo politiniai reikalai, medicina, religija, švietimas ir socialinės problemos, rūpinosi lietuvių išeivių gyvenimu JAV, pergyveno dėl tautiečių, gyvenančių Lietuvoje ir dėl savo Tėvynės likimo.

1951 m. žurnalo „Ateitis" antrajame numeryje straipsnyje „Studijuojančių prieauglio klausimu" jis dalinosi savo įžvalgomis apie jaunųjų tautiečių emigracijoje problemas: *Labai dažnai klaidingai suprantamas ir įvertinamas lietuvių tremtinių intelektualų tragiškas likimas. Mūsų intelektualai, su mažomis išimtimis, yra priversti dirbti fabrikuose eiliniais darbininkais. Jie negali nieko kurti, jų mokslinis bagažas nebepapildomas ir vis mažėja. Lietuvių tautai ir lietuvių kultūrai tas yra be galo nuostolingas ir skaudus dalykas. Todėl lietuvis moksleivis ar studentas neturi sakyti, kad „kas iš to, kam aš mokysiuos ar studijuosiu, juk profesorius, mokytojas, advokatas, karininkas, inžinierius ir kiti dirba kartu su manimi fabrikuose ir uždirba tą patį, ką ir aš.*

Į lietuvių darbą Amerikos fabrikuose J. Meškauskas žiūrėjo kaip į skaudų ir be galo lietuvių kultūrai nuostolingą įvykį. Jis kvietė prisiminti V. Kudirkos pasakytus žodžius, kad audrai išvertus stulpą vieną, į jo vietą reikia statyti tuojau kitą. Jis palygino tuos intelektualus, kurie priversti dirbti fabrikuose, su išverstais stulpais... Jis ragino lietuvius Amerikoje studijuoti, nes, jo nuomone, tik turintys aukštąjį išsilavinimą galėjo įsijungti į kultūrinį ir kūrybinį gyvenimą pilna to žodžio prasme.

Ką daryti, kad išeiviai norėtų grįžti

Kaip tikram Lietuvos patriotui, J. Meškauskui rūpėjo lietuviškumo ir tautiškumo išsaugojimas. 2006 m. laikraštyje „Draugas" kovo 11 d. straipsnyje „Pasaulio lietuvių klausimu" profesorius rašė: *Lietuviškumo, tautiškumo ir patriotiškumo, kuris reiškėsi carinės Rusijos okupacijos metu sukilimais ir kova prieš spaudos draudimą, išauginti nebegalime. Taip pat nebegalime išauginti tų tautos savybių, kurias buvome išauginę pirmosios nepriklausomos Lietuvos metu (1918–1940) ir kurios pasireiškė 1941 m. birželio 22 d. sukilimu, rezistencijomis okupacijų metais, partizanų kovomis, entuziazmu Vingio parko susirinkime, „Baltijos keliu", Sąjūdžio organizacija ir 1991 m. sausio 13-ąja. Dabar yra kitos sąlygos. Kokiais buvome, tokiais būti nebegalime, bet labai svarbu persiorientuoti. Labai svarbu Europos tautų grupėje netapti paskutiniais. Esant mažiems, labai svarbu būti įžvalgiais ir dinamiškais.* Tame pačiame straipsnyje jis pasidalijo įžvalgomis, ką reikėtų daryti Lietuvoje, kad išeiviai norėtų sugrįžti. Savo patarimus jis dėstė gimtojo krašto žmonėms, akcentuodamas žemės reikšmę, gimtinės grožį ir viso to pritaikymą turizmui:

Žemės reikšmė išeiviui taip pat pasikeičia, bet šiuo klausimu galime kai ką padaryti. Pavyzdžiui, aš gyvenu užsienyje, gerai pažįstu Anykščių rajoną ir jame esamą Rubikių ežerą, kuriame yra keletas salų. Viena didesnė ir vadinama Didžioji sala. Savo vaizduotėje aš matau joje pastatytą patogų viešbutį, jos krantuose įruoštą gerą pliažą, o ežerą užveistą žuvimis. Jei visa tai įvyktų, tai mane trauktų ten nuvykti, tuo pasinaudoti. Lietuvoje tokių ir panašių vietų yra daug. Jei Lietuva būtų paruošta turizmui, tai išeivių grįžimui turėtų daug reikšmės ir žemės – tėvynės – meilė stipriau pasireikštų tarp užsienio lietuvių.

Profesorius paliko mokslo straipsnių ir knygų

J. Meškauskui rūpėjo ne tik Lietuvos ir jos žmonių reikalai, jis pergyveno ir dėl netikslių terminų, vartojamų lietuvių kalboje. Jau būdamas solidaus 100 metų amžiaus, jis dar rašė straipsnius ir reiškė savo nuomonę įvairiomis temomis. 2009 m. laikraštyje „Draugas" sausio 8 d. straipsnyje „Tarpkarinės Lietuvos klausimas" tautietis rašė: *Nežinau, kada ir kas nepriklausomą Lietuvos demokratinę valstybę pradėjo vadinti „tarpkarine Lietuva". Šio termino Anksčiau nebuvo, jis nieko nepasako, jis paneigia Lietuvos nepriklausomybę. Istoriškai jis yra nesąmoningas ir klaidingas. Jį iš lietuvių kalbos ir istorijos reikia išbraukti, nes jis paneigia Lietuvos istorijoje patį svarbiausią faktą: nepriklausomos Lietuvos demokratinės valstybės įsteigimą ir egzistenciją. Žodžiai „tarpkarinė Lietuva" yra sugalvoti Lietuvos okupantų ir nepagalvotai priimti tuometinės Lietuvos gyventojų. <...> Termino „tarpkarinė Lietuva" ar „tarpukario Lietuva" turi atsisakyti valdžia, visos įstaigos, gyvoji lietuvių kalba ir spausdintas žodis.*

J. Meškauskas Vilniuje 1995. Algimanto Žižiūno nuotr.

Per visą savo ilgametę gydytojo praktiką prof. dr. J. Meškauskas išspausdino nemažai medicinos mokslo straipsnių, buvo Amerikos lietuvių laikraščių „Draugas", „Tėvynės sargas" ir „Lietuvos enciklopedijos" bendradarbis. Patarimais ir pinigais jis prisidėjo prie Nepriklausomos Lietuvos Seimų protokolų išleidimo Čikagoje. 1989 metais buvo išspausdinta 18 tomų po dešimt kopijų. Vieną iš tų dešimties komplektų įsigijęs, profesorius išsaugojo savo asmeninėje bibliotekoje.

J. Meškauskas dirbo su korporacijos „Gaja" nariais, vėlesnių kartų išeiviais, daug rašė politikos, ideologijos klausimais. Mokslininkas parengė ir išleido keletą medicinos knygų: „Skrandžio ir dvylikapirštės žarnos ankstyvos diagnozės ir gydymo klausimu" (Kaunas, 1937); „Diabeto problema ir jo gydymas dabartiniu metu" (Kaunas, 1939); „Žalių vaisių ir daržovių dieta vidaus ligose" (Kaunas, 1939); „Elektrokardiografijos pagrindai" (Vokietija [Nördlingenas], 1947); „Gimdymų kontrolės klausimas" (Roma (Italija), 1964); „Medicina senovės Lietuvoje ir vėlesniais laikais" (Roma, Italija, 1987). Kartu su Vytautu Bagdanavičiumi dr. J. Meškauskas parengė leidinį „Kuraičio palikimas lietuvių šviesuomenei" (Čikaga, 1983 m.). Svarbiausias profesoriaus darbas – „Lietuvos medicinos istorija" (1987) – daugiau kaip 800 puslapių apimties veikalas, kurį Čikagoje išleido Pasaulio lietuvių gydytojų sąjunga. Knygoje pateikta daug medžiagos, įdomios ne vien medicinos ar istorijos specialistams, bet ir visiems, besidomintiems nepriklausomos Lietuvos pagrindinių institucijų veikla.

Mokslininkas paliko svarų indėlį Lietuvos medicinos istorijoje, buvo išskirtinė Lietuvos mokyklos ir medicinos mokslo asmenybė. Kazys Ambrozaitis apie prof. dr. J. Meškauską rašė: *Yra žmonių, kurie pažįsta žmones tik vienu atžvilgiu, yra žmonių, kurie pažįsta ir žmones ir gyvenimą. [J. Meškauskas] kaip tik buvo vienas tų, kuris pažino žmones ir juos supantį gyvenimą, todėl [pri]ėmė žmogų pilnai – su kūnu ir siela. Jis buvo stiprus savo principuose, todėl ir žmogui pagelbėti jis norėjo visapusiškai. Jis laikėsi dėsnio, kad religija yra šviesos šaltinis žmogaus gyvenimui ir medicinai.* Gydytojas sugebėjo suderinti medicinos mokslą ir katalikišką pasaulėžiūrą bei ateitininkams būdingą idealizmą su visais biologiniais procesais. 1987 metais tautietį už krikščionišką visuomeninę veiklą Popiežius apdovanojo Šv. Silvestro ordinu.

J. Meškausko palaikai parvežti į Anykščių rajoną

Prof. J. Meškauskas mirė sulaukęs 104 metų – 2010 metų spalio 21 dieną Beverly Shores, IN. Palaikai kremuoti, atgabenti į Lietuvą ir palaidoti Debeikių (Anykščių r.) kapinėse.

Profesorius visą savo gyvenimą aktyviai dalyvavo lietuvių katalikiškose ir medicinos organizacijose ir tai akivaizdžiai matyti iš jo sukauptų ta tema leidinių, tai atsispindi jo rankraščiuose bei straipsniuose. Tautiečio asmeninė biblioteka yra reikšmingas lietuviško rašytinio paveldo, sukaupto išeivijoje, palikimas, todėl yra svarbu jį išsaugoti. Anykščių viešojoje bibliotekoje Krašto dokumentų ir kraštotyros skyriuje veikia paroda „Lietuvos medicinos istorijos" autoriaus asmeninė biblioteka, kurioje eksponuojami iš prof. J. Meškausko asmeninės bibliotekos rankraščiai, knygos, nuotraukos, jo veiklos įvertinimą patvirtinantys apdovanojimai bei kiti įvairūs dokumentai.

Audronė Berezauskienė – Anykščių L. ir S. Didžiulių viešosios bibliotekos Krašto dokumentų ir kraštotyros skyriaus vedėja.

Dr. Juozo Meškausko 104-ąjį gimtadienį švenčiant, 2010 m. „Draugo" archyvo nuotr.